

Srednjoškolsko obrazovanje u Veloj Luci

TONČI ANDREIS, prof.
Srednja škola Vela Luka

Velolučani su oduvijek nastojali stvoriti što bolje uvjete za školovanje svoje djece.

Prvi korak učinjen je 1857. godine osnivanjem osnovne škole, čime su stvoreni temeljni uvjeti za razvoj i napredak Vele Luke na području odgoja i obrazovanja.

Kvalitetni pomak učinjen je 1926. godine utemeljenjem građanske škole¹ u kojoj su djeca stjecala naobrazbu "kao neophodnu osnovu za zaposlenje u državnoj službi ili za stjecanje raznih drugih kvalifikacija".² Po njezinu završetku učenici su se mogli upisati u učiteljsku, srednju tehničku ili srednju trgovačku (ekonomsku) školu.

Građanska je škola na početku imala ribarsko – poljoprivredni smjer, kasnije trgovačko – knjigovodstveni, a pred Drugi svjetski rat zanatsko - industrijski smjer. Razlika u smjerovima sastojala se samo u jednom predmetu u 3. i 4. razredu. Osnivanje takve škole moglo bi se smatrati početkom strukovnog obrazovanja u Veloj Luci, ali ne i srednjoškolskog obrazovanja.

Primjerenije ju je shvatiti "kao logični nastavak i prirodni završetak osnovne škole",³ a ne kao srednjoškolsko obrazovanje.

Nakon završetka Drugog svjetskog rata, u Veloj Luci su se nastojali stvoriti uvjeti za život i privređivanje. Obnavljaju se u ratu zapušteni vinogradi i maslinici, popravljaju se ribarski i drugi brodovi, obnavlja se tvornica za preradu ribe, osnivaju se zadruge.

Godine 1948. utemeljuje se Zanatsko – komunalno poduzeće "Greben", a poslije toga gradi se i nova tvornica za preradu ribe. Vela Luka se počinje gospodarski razvijati.

Porasle su potrebe za općom i stručnom naobrazbom, a te potrebe nije mogla zadovoljiti osnovna škola, jedina odgojno – obrazovna ustanova u mjestu, pa je 1952. godine otvorena Škola učenika u privredi.

¹ prof. Zvonko Maričić "Osnovna škola Vela Luka 1857. – 1977." str. 63

² prof. Zvonko Maričić : "Osnovna škola Vela Luka 1857. – 1977. ", str. 63.

³ Marinko Gjiivoje: Otok Korčula, Vlastita naklada, Zagreb, 1968.

Većih problema i priprema za otvaranje škole nije bilo jer je to jednostavno bila potreba mjesta koju su osjetili Velolučani i koju su razumjele tadašnje vlasti.

Pripreme za otvaranje škole obavljale su se tijekom listopada i studenog 1952. godine: osigurao se prostor, potrebni kadrovi i izvršeni su upisi učenika. Održavali su se sastanci s predstavnicima poduzeća i vlasti u Veloj Luci i Blatu. Cilj tih sastanaka bio je, između ostalog, osigurati upis djece iz Blata u Školu učenika u privredi u Veloj Luci.

Narodni odbor Kotara Korčula donio je 12. studenog 1952. godine rješenje broj 8826/52 kojim se odobrava otvaranje Škole učenika u privredi u Veloj Luci za područje N.O. općine Blato i Vela Luka, a kao početak rada škole određen je 1. prosinca 1952. godine.

Unatoč nastojanjima da se u novootvorenu školu u Veloj Luci upišu i blatska djeca, kako je prvobitno rješenjem i bilo predviđeno, do realizacije toga upisa i osnivanja jedne škole ipak nije došlo. Škola učenika u privredi u Veloj Luci počela je raditi bez učenika iz Blata, a za područje općine Blato 1955. godine otvorena je Škola učenika u privredi u Blatu.

Redovna nastava u Školi učenika u privredi Vela Luka počela je 1. prosinca 1952. godine.

Prvi razred pohađalo je sedmero učenika koji su se obrazovali za pet zanimanja:

dva stolara, dva brodograditelja, jedan pekar, jedan mehaničar, jedan kovač.

U prvi razred su upisani svi učenici koji nisu imali niži tečajni ispit, a pohađali su prvu godinu naukovanja.

Drugi razred pohađao je dvadeset i jedan učenik koji su se obrazovali za dvanaest zanimanja: jedan kuhar, pet brodograditelja, tri kovača, tri stolara, jedan krojač, jedan zidar, jedan brijač, dva cipelara, jedan pekar, jedan bačvar, jedan soboslikar, jedan mehaničar.

Drugi razred su pohađali svi učenici s položenim nižim tečajnim ispitom bez obzira jesu li bili u prvoj ili drugoj godini naukovanja.

Te godine nisu se upisali učenici u treći razred.

Dužnost upravitelja škole vršio je Petar Stipković, upravitelj Osmogodišnje škole Petar Stipković u čijim se prostorima i izvodila nastava.

Svi nastavnici, inače zaposleni u Osmogodišnjoj školi, radili su honorarno.

Glavna teškoća u radu škole bila je neodazivanje učenika na teorijsku nastavu, a ni poslodavci nisu pokazivali previše razumijevanja za njezin rad .

Prvo polugodište završilo je 15. 01. 1953. godine. Tada je upravitelj škole napisao prvi izvještaj o radu, iz kojeg su vidljive i teškoće koje je škola imala tih mjesec i pol dana rada. Iz izvještaja navodimo samo neke naznake:

- škola radi u prostorijama Osmogodišnje škole
- upravu škole i administraciju škole vodi upravitelj Osmogodišnje škole
- za tehnologiju i tehničko crtanje nastavnici su nestručni
- sve tehnologije se ne predaju jer nema odgovarajućih kadrova
- škola radi četiri puta tjedno: ponedjeljkom, utorkom, četvrtkom i petkom, i to poslijepodne od 14 do 19 sati (zimi), odnosno od 16 do 21 sat (ljeti)
- najveći broj izostanaka imaju učenici koji rade kod privatnika, a učenici koji rade u poduzeću Greben i mjesnim zadrugama redovito pohađaju nastavu
- učenici nemaju udžbenika gotovo ni za jedan predmet
- za sljedeću godinu treba postaviti drugog upravitelja i barem dva stalna nastavnika, i to jednog iz strojarske struke, a drugog iz brodogradnje, jer su te dvije struke najzastupljenije u školi
- učenici u poduzeću rade osam do dvanaest sati, a u školi poslijepodne nekad i pet sati

Navedeno iz spomenutog izvještaja pokazuje da je problema u radu škole bilo već na početku: prostornih, kadrovskih i organizacijskih. Sve te i druge probleme škola i mjesto Vela Luka postupno su rješavali u godinama koje su dolazile.

Novi upravitelj, ujedno i stalni stručni učitelj postavljen je 1. veljače 1954. godine i na taj način se škola počela kadrovski ekipirati. Postupno se povećavao broj stalno zaposlenih nastavnika i vanjskih suradnika koji su realizirali programe novih zanimanja koja su se u školi postupno uvodila.

Odmah na početku rada škole uočen je problem prostora. Razumijevanje uprave Osnovne škole, u čijoj je zgradi Škola učenika u privredi radila, bilo je stalno, ali, uza sve to, teškoće u radu postajale su sve veće.

Intenzivnije se o problemu prostora i nalaženju mogućeg rješenja počelo raspravljati 1959. godine. Razmatrane su mogućnosti izgradnje nove zgrade, kupnje zgrade Petra Franulovića i adaptacije prostora "Etivačnice".

Rasprave i nastojanja da se pronađe odgovarajuće rješenje trajali su sve do 1967. godine.

Te godine Škola učenika u privredi kupuje od brodogradilišta Greben zemljište na Badu i nedovršenu zgradu (bivše vlasništvo građevinskog poduzeća Trstenik) na tom zemljištu. Zgrada je bila dimenzija 16 x 9.80 m i sastojala se od prizemlja i kata, a uz nju se nalazilo i zemljište površine oko 700 m², koje je škola također kupila. Zgrada prvobitno građena kao skladište i stan, osim što je bila nedovršena, bila je i potpuno neprikladna za rad škole, pa se odmah preuredila i, za ono vrijeme, bila zadovoljavajuće rješenje prostora.

Radovi na uređenju trajali su oko godinu dana pa se škola 1968. godine preselila u novu zgradu na Badu. Radom učenika kasnije je uređivano okolno zemljište i izgrađeni su ogradni zidovi.

Preseljenjem u novu zgradu stvorene su mogućnosti kvalitetnije organizacije nastave i upisa učenika za neka nova zanimanja⁴.

Ideja o otvaranju odjela gimnazije u Veloj Luci javila se 1970. godine. Uz podršku i pomoć ondašnje Mjesne zajednice, političkih organizacija, Osnovne škole Vela Luka, poduzeća i mnogih pojedinaca iz Vele Luke te Gimnazije Korčula, otvoren je 1970./71. školske godine područni odjel Gimnazije Korčula u Veloj Luci.

U prvi razred upisano je 15 učenika.

Nastava se organizirala u prostorijama Osnovne škole, a izvodili su je nastavnici Osnovne škole, Brodograđevne škole i Gimnazije Korčula.

Nažalost, područni odjel Gimnazije Korčula u Veloj Luci postojao je samo jednu školsku godinu. Sljedeće 1971./72. školske godine odjel je ukinut, a učenici su nastavili školovanje u područnom odjelu gimnazije Korčula u Blatu.

Rad ovog odjela nije organizirala Brodograđevna škola, ali njegovo otvaranje pružilo je još jednu mogućnost školovanja učenicima te je doprinijelo razvoju srednjeg školstva u mjestu.

⁴ Dodatak: Tablica 1

Godine 1971. javljaju se ideje o osnivanju Srednjoškolskog centra Vela Luka – Blato sa sjedištem u Veloj Luci. Veći je dio priprema za ostvarenje ideje napravljen već te godine, čak je imenovan i vršitelj dužnosti direktora tog centra, ali do njegova formiranja nije došlo. Ipak, školske godine 1973./74. zbog teškoća u kojima se našla Škola učenika u privredi u Blatu, Brodograđevna škola Vela Luka preuzima organizaciju nastave za odjeljenja te škole.

Nastojalo se što kvalitetnije i racionalnije organizirati srednjoškolsko obrazovanje na zapadnom dijelu otoka Korčule kao i na području cijelog otoka Korčule. Različite ideje i različiti pokušaji spajanja srednjih škola na otoku Korčuli tih godina nisu uspjeli, pa je Brodograđevna škola u Veloj Luci bila samostalna sve do 1977. godine.

Te godine ukinuta je Brodograđevna škola Vela Luka kao samostalna ustanova i udružena je s Gimnazijom Korčula i Školom s praktičnom obukom Korčula u jedinstveni Centar za usmjereno obrazovanje Korčula sa sjedištem u Korčuli.

U okviru Centra škola je imala status organizaciono – pedagoške jedinice, i sve bitno za rad škole rješavalo se u okviru Centra.

Reforma odgojno – obrazovnog sustava, i nova organizacija obrazovanja na otoku Korčuli zahtijevaju novo prilagođavanje. Uvođenje novih zanimanja, nabava opreme za realizaciju programa bila je i tada moguća uz pomoć mjesne zajednice i velolučkih poduzeća. U organizaciji nastave pomagale su i splitske škole : Elektrotehnička škola Split i Matematičko – informatički centar (MIOC) Split.

Promjene u sustavu obrazovanja, koje su se događale poslije 1968. godine, upis sve većeg broja učenika , sve naglašeniji zahtjevi za popunjavanje i osuvremenjivanje nastavnih sredstava i pomagala, potreba za formiranjem i opremanjem odgovarajućih radionica, učinili su prostor na Badu skučenim i nefunkcionalnim.

Rješenje problema prostora nalazi se opet u adaptaciji prostora "Etivačnice".

Uz veliku pomoć velolučkih poduzeća, samodoprinosu građana i bivšeg SIZ - a brodogradnje, zgrada bivše "Etivačnice" je adaptirana i dograđena.

Adaptacija, rekonstrukcija i opremanje završeno je 1986. godine. Nabavljen je potpuno nov namještaj, nova i tada suvremena nastavna sredstva i pomagala, opremljena je radionica za ručnu i strojnu obradu metala. Jedna učionica opremljena je računalima «Ultra» za nastavu informatike.

U novu zgradu škola je uselila 28. studenog 1986. godine, i u njoj i danas radi.

Društvene promjene koje su se dogodile 1991. godine zahtijevale su i promjene u sustavu i organizaciji srednjeg školstva, a time i ukidanje Centra za usmjereno obrazovanje Korčula. Tako je 21. svibnja 1992. godine Skupština općine Korčula donijela odluku o osnivanju Srednje škole Vela Luka.

Odlukom Skupštine općine Korčula od 1992. godine ukida se Centar za usmjereno obrazovanje Korčula, a osnivaju se tri škole: Srednja škola Korčula, Srednja škola Blato i Srednja škola Vela Luka.

Dakle, od 1992. godine škola ponovo djeluje kao samostalna ustanova, sada s nazivom Srednja škola Vela Luka.

Sve promjene koje su se od osnivanja škole do danas događale u odgojno obrazovnom sustavu škola je uspješno pratila, prilagođavala se njima organizacijski i kadrovski.

Škola je od svog utemeljenja pa do danas organizirala obrazovanje za više zanimanja, ali je upis određene godine ovisio o iskazanim potrebama poduzeća, broju učenika koji su završavali osnovnu školu u Veloj Luci te o interesu roditelja i učenika. Ilustrirano je to podacima iz tablice 1.

Kad škola nije mogla sama organizirati nastavu za neka zanimanja za koja je u tom trenutku postojala potreba i interes, surađivala je s drugim školama i uz njihovu pomoć organizirala obrazovanje učenika u Veloj Luci.

U suradnji s Ugostiteljskom školom iz Dubrovnika od 1968. do 1974. godine organizira obrazovanje za zanimanja kuhar, konobar i slastičar, a nakon toga samostalno.

U suradnji s elektrotehničkom školom iz Splita 1985. godine organizira obrazovanje za zanimanje elektrotehničar, i to u prvom i drugom razredu. Treći i četvrti razred učenici su pohađali u Elektrotehničkoj školi u Splitu. Međutim, od 1987. godine škola samostalno organizira obrazovanje za to zanimanje.

U suradnji s Matematičko – informatičkim centrom (MIOC) iz Splita 1988. godine organizira obrazovanje u matematičko - informatičkoj struci (kasnije prirodoslovno – matematičkoj gimnaziji). Učenici su nastavu prvih dvaju razreda pohađali u Veloj Luci, a treći razred nastavljali u Splitu.

Od 1990. godine škola samostalno organizira sve četiri godine obrazovanja u prirodoslovno – matematičkoj gimnaziji, a od 1991. godine pa do danas upisuje učenike u program opće gimnazije.

Spomenute škole kadrovski su pomagale realizaciju navedenih programa da bi kasnije, kada je naša škola sama organizirala obrazovanje za ta zanimanja, značajno pomogle u njihovoj realizaciji.

Osim obrazovanja redovnih učenika škola je, povremeno po potrebi, organizirala i obrazovanje odraslih: osposobljavanje, stjecanje stručne spreme za neka zanimanja, obrazovanje za VKV radnike i prekvalifikacije.

Obrazovanje odraslih škola je organizirala uglavnom samostalno, osim školske godine 1971./72. kada je obrazovanje za VKV radnike organizirao Tehnički školski centar iz Splita.

Danas Srednja škola Vela Luka ima 191 učenika u 11 razrednih odjela koji se školuju u četverogodišnjim zanimanjima: opća gimnazija, ekonomist, i trogodišnjim zanimanjima u jedinstvenom modelu obrazovanja (JMO) , brodski mehaničar, elektroničar – mehaničar i instalater grijanja i klimatizacije.

U školi radi ukupno 30 radnika od kojih 25 nastavnika.

Materijalni položaj škole je zadovoljavajući, ali u novim uvjetima moramo tražiti načine za materijalno i prostorno poboljšanje.

Osim redovne nastave koja se realizira prema propisanim nastavnim planovima i programima, učenici škole sudjeluju u radu više skupina slobodnih aktivnosti koje se odvijaju tijekom godine, kao i u povremenim aktivnostima koje škola organizira. Spomenimo: Školski list, Dramsku družinu, Školski sportski klub sa svojim sekcijama, razni oblici provođenja školskog preventivnog programa, ekološke i dobrotvorne akcije.

Stalan je i rad s učenicima koji pokazuju želju naučiti više od onoga što je redovnim programom predviđeno. Takvi učenici sudjeluju na međuopćinskim, županijskim i međužupanijskim

natjecanjima, gdje većinom postižu vrlo dobre rezultate. Mnogi su bili visoko plasirani, posebno na natjecanjima iz kemije, matematike i povijesti, a neki od njih su sudjelovali i na državnom natjecanju.

U realizaciji svih programa, nastavnih i izvannastavnih, škola se i danas susreće s mnogobrojnim problemima. Za njihovo rješavanje treba nam suradnja mjesta, roditelja i učenika, koju ćemo, nadam se, i ubuduće imati.

Dodatak.

Tablica 1: Pregled nekih zanimanja za koja se organizirala nastava

Zanimanje	od	do
Gimnazija	1990.	danas
Trgovački pomoćnik	1954.	1972.
Prodavač	1994.	2002.
Rač. financ. stručni radnik	1977.	1979.
Ekonomist	1999.	danas
Prerađivač ribljih konzervi	1957.	1968.
Konobar, kuhar, slastičar	1968.	1974.
	1980.	2000.
Stolar	1952.	1974.
	1983.	1986.
	1994.	1997.
Elektrotehničar	1985.	1996.
Elektroničar – mehaničar (JMO)	2003.	danas
Brodski mehaničar	2000.	2004.

Tablica 2. Nazivi škole od 1952. do danas

	Naziv	od	do
1.	Škola učenika u privredi	1952.	1963.
2.	Škola za učenike u privredi	1964.	1969.
3.	Brodograđevna škola	1970.	1977.
4.	Centar za usmjereno obrazovanje Korčula – Organizaciono – pedagoška jedinica Vela Luka	1978.	1992.

5.	Srednja škola Vela Luka	1992.	danas
----	-------------------------	-------	-------

Tablica 3.: Broj učenika upisanih u školu na početku školske godine

Školska godina	Broj učenika
1952./ 1953.	28
1953./ 1954.	31
1954./ 1955.	14
1955./ 1956.	36
1956./ 1957.	40
1957./ 1958.	53
1958./ 1959.	65
1959./ 1960.	68
1960./ 1961.	72
1961./ 1962.	81
1962./ 1963.	90
1963./ 1964.	120
1964./ 1965.	155
1965./ 1966.	138
1966./ 1967.	99
1967./ 1968.	85
1968./ 1969.	97
1969./ 1970.	114
1970./ 1971.	138

Školska godina	Broj učenika
1971./ 1972.	123
1972./ 1973.	114
1973./ 1974.	75
1974./ 1975.	61
1975./ 1976.	67
1976./ 1977.	104
1977./ 1978.	161
1978./ 1979.	148
1979./ 1980.	110
1980./ 1981.	110
1981./ 1982.	131
1982./ 1983.	133
1983./ 1984.	130
1984./ 1985.	114
1985./ 1986.	101
1986./ 1987.	129
1987./ 1988.	150
1988./ 1989.	135
1989./ 1990.	167

Školska godina	Broj učenika
1990./ 1991.	199
1991./ 1992.	193
1992./ 1993.	205
1993./ 1994.	204
1994./ 1995.	205
1995./ 1996.	225
1996./ 1997.	206
1997./ 1998.	196
1998./ 1999.	201
1999./ 2000.	187
2000./ 2001.	198
2001./ 2002.	199
2002./ 2003.	189
2003./ 2004.	190
2004./ 2005.	193
2005./ 2006.	196

Tablica 4. Broj učenika koji su položili završni ispit i maturu od osnivanja škole do kraja 2006.

godine

Red. br	Zanimanje	Broj uč.	Red. br	Zanimanje	Broj uč.
1	Opća gimnazija	219	24	Krojač	10
2	Konobar	163	25	Zidar	10
3	Kuhar	82	26	Brodоеlektričar	6
4	Slastičar	2	27	Crtač detaljist	6
5	Bravar	111	28	Jedrar	6
6	Prodavač	102	29	Prir.-mat. gimnazija	6
7	Mehaničar	92	30	Vodoinstalater	6
8	Brodomehaničar	89	31	Soboslikar	5
9	Stolar	71	32	Ličilac	4
10	Brodograditelj	70	33	Mesar	3
11	Elektrotehničar	70	34	Varilac	3
12	Elektroničar – mehaničar(JMO)*	8	35	Alatničar	2
13	Prer. ribljih konzervi	70	36	Automehaničar (JMO)*	4
14	Tokar	53	37	Automehaničar	2
15	Električar	40	38	Brijač	2
16	Cjevar	37	39	Cipelar	2
17	Komercijalist	36	40	Elektromehaničar	2
18	Trgovački pomoćnik	34	41	Glodač	2
19	Bravar - brodolimar	26	42	Klesar	2
20	Kovač	26	43	Limar	2
21	Ekonom.- rač. financ. radnik	25	44	Politerka	2
22	Ekonomist	98	45	Vodoinstalater (JMO)*	1
23	Strojbravar	17	46	Prelac	1
				Ukupno:	1630

* JMO – Jedinstveni model obrazovanja. Po tom modelu obrazuju se učenici za obrtnička zanimanja od 2001. godine

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
NARODNI ODBOR KOTARA KORČULA
Broj:8826/52.

Korčula, 12. XI 1952.

Na temelju čl.1,7,8,16,18, Uredbe o stručnim školama Vlade F.N.R.J. od 22.VII 1952 godine službeni list br:39/52. a na prijedlog Savjeta za prosvjetu i kulturu ovog N.O.-a i suglasnosti Savjeta za prosvjetu nauku i kulturu N.R.H.-e broj:22463/52 donosim

R J E Š E N J E

da se otvori škola učenika u privredi u Veloj Luci za područje N.O.općine Blato i Vela Luka, te da započne radom 1.XII 1952.godine. Materijalni i lični ^{za rad} rasходи ove škole padaju na teret N.O.Kotara Korčula.-

Smrt fašizmu

Sloboda narodu!

Predsjednik

Franulović Petar v.r.

pečat

Franulović Petar

Na znanje:

- 1/N.O.općine Vela Luka
- 2/N.O.općine Blato
- 3/Osmogodišnjoj školi Vela Luka
- 4/Kotarskoj zanatskoj komori Korčula

Rješenje Narodnog odbora kotara Korčula o otvaranju Škole učenika u privredi
12. 11. 1952. Arhiv Srednje škole Vela Luka

Upis učenika je izvršen u toku X i XI mjeseca 1952. g.
U prvi razred upisali su se:

- | | |
|----------------------------|----------------|
| 1. Cetinić Nedjeljka Điako | stolar |
| 2. Farčić Markov Jerko | brodograditelj |
| 3. Miočević Šununa Mate | pekar |
| 4. Surjan Đopka Fabijan | brodograditelj |
| 5. Oreb Jerkov Petar | inžinjer |
| 6. Prižinić Kuzine Ivan | stolar |
| 7. Žuvela Turjev Jure | kovac |

U drugi razred upisali su se:

- | | |
|-------------------------------|----------------|
| 1. Dragojević Markov Ederik | kuhar |
| 2. Padovan pr. Antuna Zoran | brodograditelj |
| 3. Surjan pr. Petra Franko | — " — |
| 4. Surjan Božoy Ivan | kovac |
| 5. Govranic pr. Turja Branko | kovac |
| 6. Bačić Kuzine Boris | kovac |
| 7. Surjan Petrov Željko | stolar |
| 8. Petković Andrije Nikola | brodograditelj |
| 9. Oreb Antuna Jazica | krojač |
| 10. Oreb Jerkov Mirko | zidar |
| 11. Maričić Petrov Zoran | brijač |
| 12. Dragojević Ivanov Milorad | cipelar |
| 13. Surjan Antuna Ivan | cipelar |
| 14. Bačić Jerka Ivko | stolar |
| 15. Mirošević Tome Nenad | stolar |
| 16. Žuvela Nikole Berislav | brodograditelj |
| 17. Barčić Frankov Petar | pekar |
| 18. Prižinić Ivanov Điako | brodograditelj |
| 19. Mirošević Kuzine Neven | bačvar |
| 20. Žuvela Mira Miro | sobalnikar |
| 21. Žuvela Ivanov Elijazir | inžinjer |

Popis učenika prve generacije Škole učenika u privredi 1952./53.

Literatura:

1. Zvonko Maričić, Osnovna škola Vela Luka 1857. – 1977., Osnovna škola Vela Luka, Vela Luka, 1977.
2. Zvonko Maričić, "Otvaranje odjela gimnazije u Veloj Luci", Uvodno izlaganje na proširenom sastanku organizacije SSRN – Vela Luka, travanj 1970.
3. Marinko Gjiwoje, Otok Korčula, Vlastita naklada, Zagreb, 1968.

4. Tonči Andreis, Srednja škola Vela Luka 1952. – 2002. , povodom 50. obljetnice osnivanja škole, siječanj 2003.